Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

20 октомври 2016 година*

„Преюдициално запитване — Индустриална и търговска собственост — Авторско право и сродни права — Директива 93/98/ЕИО — Член 10, параграф 2 — Срок на закрила — Невъзможност за възстановяване на закрилата по силата на Бернската конвенция“

По дело C-169/15

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Benelux Gerechtshof (Съд на Бенелюкс) с акт от 27 март 2015 г., постъпил в Съда на 13 април 2015 г., в рамките на производство по дело

Montis Design BV

срещу

Goossens Meubelen BV

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: L. Bay Larsen, председател на състава, M. Vilaras, J. Malenovský (докладчик), M. Safjan и D. Šváby, съдии,

генерален адвокат: M. Campos Sánchez-Bordona,

секретар: M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 10 март 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Montis Design BV, от F. Berndsen и C. van Vlockhoven, advocaten,

— за Goossens Meubelen BV, от M. Scheltema, S. Kingma и P. Lodestijn, advocaten,

— за португалското правителство, от L. Inez Fernandes и T. Rendas, в качеството на представители,

— за Европейската комисия, от P. Loewenthal и J. Samnadda, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 31 май 2016 г.,

* Език на производството: нидерландски.

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 10, параграф 2 и член 13, параграф 1 от Директива 93/98/ЕИО на Съвета от 29 октомври 1993 година за хармонизиране на срока за закрила на авторското право и някои сродни права (ОВ L 290, 1993 г., стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 141).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Montis Design BV (наричано по-нататък „Montis“) и Goossens Meubelen BV (наричано по-нататък „Goossens“) по повод на възможно нарушение от страна на Goossens на авторските права на Montis върху дизайна на столовете „Чарли“ и „Чаплин“.

Правна уредба

Международното право

Бернската конвенция

3 Член 5, алинея 2 от Бернската конвенция за закрила на литературните и художествени произведения (Парижки акт от 24 юли 1971 г.), в редакцията ѝ след изменението от 28 юли 1979 г. (наричана по-нататък „Бернската конвенция“), гласи:

„Ползването и упражняването на тези права не е свързано с изпълнението на каквито и да е формалности; ползването и упражняването не зависи от наличието на закрила в страната на произхода на произведението. Следователно, освен от разпоредбите на тази Конвенция, обемът на закрила, както и средствата, които се предоставят на автора за защита на правата му, се уреждат изключително от законите на страната, в която се търси закрила“.

Споразумението за СТО и Споразумението ТРИПС

4 Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (наричано по-нататък „Споразумението ТРИПС“) е подписано на 15 април 1994 г. в Маракеш. Това споразумение, което е включено в приложение 1В към Споразумението за създаване на Световната търговска организация (наричано по-нататък „споразумението за СТО“), е одобрено с Решение 94/800/ЕО на Съвета от 22 декември 1994 година относно сключването от името на Европейската общност, що се отнася до въпроси от нейната компетентност, на споразуменията, постигнати на Уругвайския кръг на многостранните преговори (1986—1994 г.) (ОВ L 336, 1994 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 10, стр. 3).

5 Споразумението за СТО и Споразумението ТРИПС влизат в сила на 1 януари 1995 г. Съгласно член 65, параграф 1 от Споразумението ТРИПС обаче страните — членки на Световната търговска организация (СТО), не са задължени да прилагат разпоредбите на това споразумение преди изтичането на общия срок от една година след датата на влизане в сила на Споразумението за СТО, тоест преди 1 януари 1996 г.

6 Член 9, параграф 1 от Споразумението ТРИПС предвижда:

„Страните членки [на СТО] следва да спазват разпоредбите на членове от 1 до 21 от Бернската конвенция (1971 г.) и приложението към нея […]“.

Правото на Съюза

Директива 93/98

7 Съображение 27 от Директива 93/98 гласи:

„като има предвид, че зачитането на придобитите права и законните очаквания са част от правния ред на Общността; като има предвид, че държавите членки могат да предвидят, в частност, че при определени обстоятелства авторското право и сродните права, които са продължени по силата на настоящата директива, не могат да дадат основания за плащания от лица, които добросъвестно са използвали произведения по времето, когато тези произведения са били обществено достояние“.

8 Член 1, параграф 1 от тази директива гласи:

„Правата на автор на литературно или художествено произведение по смисъла на Бернската конвенция текат приживе и 70 години след смъртта му, независимо от датата, когато произведението е направено публично достояние по законен начин“.

9 Член 10, параграфи 2 и 3 от посочената директива предвижда:

„2. Сроковете на закрила, установени в настоящата директива, се прилагат към всички произведения и обекти, които са закриляни поне в една държава членка към датата, посочена в член 13, параграф 1, по силата на националните разпоредби за авторското право и сродните му права или които отговарят на критериите за закрила по Директива 92/100/ЕИО.

3. Настоящата директива не засяга никакви действия по използване, извършени преди датата, посочена в член 13, параграф 1. Държавите членки приемат необходимите разпоредби за закрила в частност на правата, придобити от трети страни“.

10 Член 13, параграф 1 от същата директива предвижда:

„Държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с членове 1—11 от настоящата директива преди 1 юли 1995 г.“

Директива 92/100/ЕИО

11 Член 2, параграф 3 от Директива 92/100/ЕИО на Съвета от 19 ноември 1992 година относно правото на отдаване под наем и в заем и относно някои права, сродни на авторското право в областта на интелектуалната собственост (ОВ L 346, 1992 г., стр. 61; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 120), предвижда:

„Настоящата директива не регулира правата на отдаването под наем и в заем във връзка със сгради и произведения на приложното изкуство“.

Правото на Бенелюкс

12 Единният закон на Бенелюкс за промишления дизайн (Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen en modellen), приет със спогодбата от 25 октомври 1966 г. (Tractatenblad, 1966 г., бр. 292, стр. 3, наричан по-нататък „Единният закон“), влиза в сила на 1 януари 1975 г. Съгласно член 12 от този закон срокът на регистрацията на промишлен дизайн е пет години от датата на подаване на заявката.

13 Член 21 от Единния закон предвижда:

„1. Промишлен дизайн с подчертана художественост може да получи закрила както по този закон, така и по законите относно авторските права, ако са налице условията за прилагане на тези два режима.

[…]

3. Заличаването на регистрацията на промишлен дизайн с подчертана художественост или погасяването на произтичащото от тази регистрация изключително право водят до едновременното погасяване на авторските права върху дизайна, при условие че двата вида права имат един и същ носител; тези права не се погасяват, ако притежателят на дизайна подаде по реда на член 24 специална декларация за запазване на авторските му права“.

14 Член 24, параграфи 1 и 2 от този закон предвижда:

„1. Декларацията по член 21, [параграф 3] трябва да бъде подадена през годината, предхождаща изтичането на изключителните права върху дизайна, като редът за подаването ѝ и дължимата такса се определят с наредба за прилагане […].

2. Декларацията се вписва и вписването се публикува“.

15 В мотивите за приемането на спогодбата и на Единния закон на Бенелюкс за промишления дизайн се посочва:

„Член 21

[…] [Параграф] 3 е предназначен за съвместяване на изискванията на правната сигурност на гражданите с възможността за кумулиране на двата вида закрила. Всъщност е желателно регистърът да осигурява възможно най-пълна справка за защитените дизайни.

За целта в [този параграф] е предвидено, че авторът, който намира за нужно да разполага и със закрила за промишлен дизайн, е длъжен да подаде специална декларация, по принцип преди изтичането на срока на правото му върху дизайна. Прие се, че за да се гарантира правната сигурност на гражданите, е необходимо строго да се санкционира неподаването на такава декларация; недекларираните авторски права се прекратяват едновременно с правото върху дизайна, с което се кумулират […].

Член 24

По принцип декларацията трябва да се подаде, преди да изтече срокът на правото върху дизайна.

[…]“.

16 Точка U от протокола за изменение на Единния закон на Бенелюкс за промишления дизайн, съставен в Брюксел на 20 юни 2002 г. и в сила от 1 декември 2003 г., предвижда:

„Глава II, озаглавена „Промишлени дизайни с подчертана художественост“, се изменя, както следва:

[…]

2. Членове 21 и 24 се отменят.

[…]“.

17 Съвместното изявление на правителствата на страните от Бенелюкс по протокола от 20 юни 2002 г. за изменение на Единния закон на Бенелюкс за промишления дизайн гласи:

„Член 21, [параграф] 3 и свързаният с него член 24 отдавна са обект на многобройни критики. Съгласно тези членове, ако иска да запази авторските си права след погасяването на правото върху дизайна или след заличаването на регистрацията му, притежателят на дизайна и на авторското право за даден продукт трябва да подаде декларация за запазване на правата си, която се вписва в регистъра на Бенелюкс. Навремето този член е включен в [Единния закон], защото публичността на правата, за които се иска защита, е един от най-важните принципи на [Единния закон]. Междувременно Hoge Raad [der Nederlanden] постановява, че тази разпоредба е несъвместима с член 5, алинея 2 от Бернската конвенция, който гласи, че за авторите ползването и упражняването на авторските им права върху защитени по конвенцията произведения не са свързани с изпълнението на каквито и да е формалности (HR, 26 май 2000 г., RvdW 2000, 141). С член 9 от Споразумението ТРИПС договарящите се страни освен това се задължават да спазват този член от Бернската конвенция. Тези съображения налагат отмяната на член 21, [параграф] 3 и член 24“.

Нидерландското право

18 Директива 93/98 е транспонирана в нидерландското право с Wet tot wijziging van de Auteurswet 1912 en de Wet op de naburige rechten (Закон за изменение на закона за авторското право от 1912 г. и закона за сродните права) от 21 декември 1995 г. (Stb., 1995 г., бр. 652). Този закон влиза в сила на 29 декември 1995 г.

19 След внесените с този закон изменения член 51, параграф 1 от Закона за авторското право (Auteurswet) от 23 септември 1912 г. гласи:

„Предвидените в този закон срокове на закрила се прилагат, считано от влизането в сила на този член, към произведенията, които към 1 юли 1995 г. са закриляни съгласно националния закон за авторското право в поне една държава — членка на Европейския съюз или страна по Споразумението от 2 май 1992 г. за Европейското икономическо пространство“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

20 Montis разработва и произвежда мебели.

21 През 1983 г. Герард ван ден Берг, бивш директор и мажоритарен акционер на Montis, създава дизайните на креслото „Чарли“ и стола „Чаплин“. Креслото и столът се различават по размер, но са подобни по форма. На 19 април 1988 г. е подадена международна заявка за регистрация

на промишлените дизайни за креслото „Чарли“ и стола „Чаплин“, като в нея Montis е посочено като притежател на правата върху дизайните, а Герард ван ден Берг — като автор. Дизайните са регистрирани на 12 юли 1988 г.

22 През 1990 г. Герард ван ден Берг прехвърля авторските права върху тези столове на Montis.

23 До изтичането на срока на регистрация на тези дизайни Montis не подава декларацията за запазване на правата по член 21, параграф 3 от Единния закон. В резултат от това на 18 април 1993 г. се погасяват както правата върху дизайните, така и авторските права на това дружество по отношение на въпросните столове.

24 През 2008 г. Montis предявява пред Rechtbank 's-Hertogenbosch (Районен съд Хертогенбос, Нидерландия) иск срещу Goossens, като поддържа, че това дружество е пуснало за продажба в своите мебелни магазини модела столове „Beat“, с който се нарушават авторските му права върху столовете „Чарли“ и „Чаплин“. В защитата си Goossens поддържа, че поради неподаването на декларация за запазване на правата въпросните авторски права са погасени. Главното съображение на Montis в отговор на този довод е, че авторските му права трябва да се смятат за възстановени в резултат от отмяната на 1 декември 2003 г. на член 21, параграф 3 от Единния закон, доколкото според него тази отмяна има обратно действие. При условията на евентуалност Montis твърди, че правата му трябва да се смятат за възстановени и вследствие на приемането на Директива 93/98.

25 След като исканията му са частично отхвърлени от първата и от въззивната инстанция, Montis подава касационна жалба пред Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия).

26 В хода на делото Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия) отхвърля изтъкнатия от Montis довод, че към 1 юли 1995 г. единият от разглежданите дизайни за столове все още се е ползвал със закрила в една държава членка освен Кралство Нидерландия, по съображение че този довод е късно посочен.

27 Тъй като изпитва съмнения относно последиците от отмяната на член 21, параграф 3 и член 24 от Единния закон по отношение на авторските права, които преди това са се погасили поради неподаването на декларация за запазване на правата, с акт от 13 декември 2013 г. тази юрисдикция отправя два преюдициални въпроса до Benelux Gerechtshof (Съд на Бенелюкс).

28 Benelux Gerechtshof (Съд на Бенелюкс) намира, че изразените от Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия) съмнения биха имали значение само ако при всички положения Директива 93/98 допуска национална правна уредба, която предвижда, че когато авторските права са се погасили преди отмяната на член 21, параграф 3 от Единния закон, погасяването им трябва да се смята за окончателно.

29 В този контекст Benelux Gerechtshof (Съд на Бенелюкс) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Срокът на закрила, упоменат в член 10 във връзка с член 13, параграф 1 от Директива 93/98, прилага ли се по отношение на авторски права, които първоначално са били защитени съгласно националното законодателство в областта на авторското право, но преди 1 юли 1995 г. са били погасени поради неизпълнение (в срок) на формално изискване, по-конкретно поради неподаване (в срок) на декларация за запазване на правата по смисъла на член 21, [параграф] 3 от […] Единния закон?

2) При утвърдителен отговор на първия въпрос:

Трябва ли Директива 93/98 да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, като последица от която авторското право върху произведение на приложното изкуство, което е било погасено преди 1 юли 1995 г. поради неизпълнение на формално изискване, се смята за окончателно погасено?

3) При утвърдителен отговор на втория въпрос:

Ако съгласно националното законодателство съответното авторско право следва да се смята за възстановено или отново възникнало към определен момент, кой е този момент?“.

По преюдициалните въпроси

По първия и втория въпрос

30 С първия и втория въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция иска по същество да установи, на първо място, дали член 10, параграф 2 от Директива 93/98 във връзка с член 13, параграф 1 от нея трябва да се тълкува в смисъл, че установените в Директивата срокове на закрила се прилагат към авторски права, които първоначално са били защитени съгласно националното законодателство, но са се погасили преди 1 юли 1995 г. На второ място, тя иска по същество да установи дали Директива 93/98 допуска национално законодателство, което първоначално е осигурявало авторскоправна закрила за дадено произведение, както в случая в главното производство, но впоследствие е довело до окончателно погасяване на авторските права върху произведението поради неизпълнението на формално изискване.

31 В началото следва да се напомни, че съгласно член 10, параграф 2 от Директива 93/98 установените в нея срокове на закрила се прилагат към всички произведения и обекти, които към датата по член 13, параграф 1 от Директивата, тоест към 1 юли 1995 г., са закриляни поне в една държава членка по силата на националните разпоредби за авторското право и сродните му права или, алтернативно, отговарят на критериите за закрила по Директива 92/100.

32 Що се отнася до първото от тези условия, както следва от предоставената на Съда преписка и както отбелязва генералният адвокат в точка 63 от заключението си, от една страна, разглежданите в главното производство произведения първоначално са били закриляни в държавата членка, в която се търси закрила, но впоследствие, преди 1 юли 1995 г., правото на закрила се е погасило, и от друга страна, трябва да се приеме, че към тази дата въпросните произведения не са били закриляни в нито една друга държава членка.

33 Първият въпрос на запитващата юрисдикция обаче предполага, че в някои случаи прилагането на упоменатото първо условие може да доведе до възстановяването на права, които са погасени по силата на съответното национално законодателство преди датата по член 13, параграф 1 от Директива 93/98 и които не са защитени на територията на друга държава членка, хипотеза, която означава, че установените в Директивата срокове на закрила биха се прилагали към произведенията, за които по този начин авторскоправната закрила би била възстановена във вида, в който е съществувала преди погасяването на правата.

34 В това отношение обаче трябва да се отбележи, че употребата в член 10, параграф 2 от Директива 93/98 на изявително наклонение в сегашно време при формулирането на двете алтернативни условия за прилагане на установените в Директивата срокове на закрила показва, че волята на законодателя е правните последици да се определят от съществуващото положение именно към 1 юли 1995 г., а не към някоя по-ранна или по-късна дата.

35 Следователно, ако поради погасяването на авторските права по силата на дадено национално законодателство преди датата по член 13, параграф 1 от Директива 93/98 тези права вече не са били защитени към тази дата, съгласно член 10, параграф 2 от Директива 93/98 установените в нея срокове на закрила не се прилагат към съответното произведение.

36 Този законодателен подход осигурява спазване на принципа на придобитите права, споменат в съображение 27 от Директива 93/98. Всъщност този принцип може да се прилага именно към добросъвестното използване на произведения след момента, от който те не се ползват със закрила.

37 Следователно трябва да се приеме, че първото условие по член 10, параграф 2 от Директива 93/98 във връзка с член 13, параграф 1 от нея трябва да се тълкува в смисъл, че установените в Директивата срокове на закрила не се прилагат към авторски права, които първоначално са били защитени съгласно националното законодателство, но са се погасили преди 1 юли 1995 г. и не са защитени на територията на друга държава членка.

38 Обстоятелството, че явно погасяването на тези авторски права преди 1 юли 1995 г. не е било съвместимо с член 5, алинея 2 от Бернската конвенция, съгласно който ползването и упражняването на авторските права не е свързано с изпълнението на каквито и да е формалности, не може да постави под съмнение този извод.

39 В това отношение следва да се подчертае, на първо място, че в първото условие по член 10, параграф 2 от Директива 93/98 законодателят на Съюза е решил да посочи произведенията и обектите, които са закриляни „по силата на националните разпоредби за авторското право и сродните му права“. Оттук следва, че тази разпоредба няма нито за цел, нито за последица да определя условията, при които тази закрила е можело да бъде погасена преди 1 юли 1995 г., въпрос, който продължава да се урежда от приложимото национално законодателство.

40 На второ място, от член 9, параграф 1 от Споразумението ТРИПС, което е одобрено от името на Съюза, наистина следва, че Съюзът трябва да действа в частност в съответствие с член 5, алинея 2 от Бернската конвенция. От член 65, параграф 1 от това споразумение обаче следва, че то влиза в сила на 1 януари 1995 г., тоест както след датата на приемане на Директива 93/98, а именно 29 октомври 1993 г., така и след датата на влизане в сила на Директивата, а именно 19 ноември 1993 г. Нещо повече, следва да се отбележи, че съгласно член 65, параграф 1 от Споразумението ТРИПС Съюзът не е бил задължен да прилага разпоредбите на това споразумение преди 1 януари 1996 г.

41 Следователно задължението за тълкуване на Директива 93/98 в съответствие със Споразумението ТРИПС при всички положения не би могло да означава, че при обстановка като разглежданата в главното производство член 10, параграф 2 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че когато авторските права са се погасили преди 1 юли 1995 г. по силата на национална норма, която явно не съответства на Бернската конвенция, поради основанието за погасяването им би трябвало към тях да се прилагат установените в Директивата срокове на закрила.

42 Що се отнася до второто от предвидените в тази разпоредба условия, следва да се констатира, че както отбелязва запитващата юрисдикция, столовете, за които до 18 април 1993 г. Montis е притежавало авторски права, са произведения на приложното изкуство, а те не попадат в

обхвата на Директива 92/100, която съгласно член 2, параграф 3 не регулира правата на отдаването им под наем и в заем. Оттук при всички положения следва, че посочената директива не може да определя критериите за закрила на такива произведения.

43 Ето защо явно не е изпълнено нито едно от двете алтернативни условия по член 10, параграф 2 от Директива 93/98.

44 От посоченото по-горе следва, че Директива 93/98 трябва да се разбира като допускаща отменително национално законодателство като приложимото в главното производство, което няма правовъзстановяващо действие и съответно води до окончателното погасяване на правата, въпреки че погасяването им преди 1 юли 1995 г. не е съвместимо с член 5, алинея 2 от Бернската конвенция.

45 Все пак следва да се отбележи, че тази констатация не е пречка в случай като разглеждания в главното производство съответната държава членка да се съобрази със задълженията си по член 5, алинея 2 от Бернската конвенция и да понесе последиците от възникващата за нея отговорност при евентуално нарушение на тази конвенция.

46 По всички изложени съображения на първия и втория въпрос трябва да се отговори, както следва:

— Член 10, параграф 2 във връзка с член 13, параграф 1 от Директива 93/98 трябва да се тълкува в смисъл, че установените в Директивата срокове на закрила не се прилагат към авторски права, които първоначално са били защитени съгласно националното законодателство, но са погасени преди 1 юли 1995 г.

— Директива 93/98 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национално законодателство, което първоначално е осигурявало авторскоправна закрила за дадено произведение, както в случая в главното производство, но впоследствие, преди 1 юли 1995 г., е довело до окончателно погасяване на авторските права върху произведението поради неизпълнението на формално изискване.

По третия въпрос

47 Предвид отговора на първия и втория въпрос не е необходимо да се отговаря на третия.

По съдебните разноски

48 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

Член 10, параграф 2 във връзка с член 13, параграф 1 от Директива 93/98/ЕИО на Съвета от 29 октомври 1993 година за хармонизиране на срока за закрила на авторското право и някои сродни права трябва да се тълкува в смисъл, че установените в Директивата срокове на закрила не се прилагат към авторски права, които първоначално са били защитени съгласно националното законодателство, но са погасени преди 1 юли 1995 г.

Директива 93/98 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национално законодателство, което първоначално е осигурявало авторскоправна закрила за дадено произведение, както в случая в главното производство, но впоследствие, преди 1 юли 1995 г., е довело до окончателно погасяване на авторските права върху произведението поради неизпълнението на формално изискване.

Подписи